

Motion av Peter Bondesson (fp) om att tillämpa ISO 9000 och "Fair Trade" inom Stockholms läns landsting

Frihandel är bra för alla. En fungerande frihandel enligt WTO:s regler är det mest effektiva sättet för att sprida välstånd över hela jorden. Jag tror inte att det längre behöver motiveras, till och med LO skriver på sin webbplats "Globaliseringen rymmer enorma möjligheter för alla oss som tror på internationell solidaritet. [Vi är] övertygade om att frihandel utifrån rättvisa och gemensamma regler kan vara ett kraftfullt verktyg för både tillväxt och välstånd."

Men all handel sker inte på ett fritt och hedervärdigt sätt. Inte heller det behöver dras i långbänk. Det är väl känt att många varor på våra butikshyllor har leverantörskedjor som "en bit bort" lämnar mycket att önska.

Men det är också väl känt att usla arbetsförhållanden för tillverkarnas personal inte är något säljande argument. Det är därför som flera ledande varumärken (IKEA, Ericsson, Volvo, H&M, Skanska m.fl) har infört uppförandekoder, där de på olika sätt ålägger sig att se till att åtminstone FN:s grundläggande krav på mänskliga rättigheter relaterat till arbete (ILO:s kärnkonvention) efterlevs. (Exempel H&M)

Konsumentmakten är stor, många minns nog fortfarande hur förvånande snabbt klorblekta kaffefilter försvann på 80-talet.

Som politiker så är man i vissa avseende storkonsument. Den offentliga sektorn är en mycket stor köpare av varor och tjänster. Dessa köp kan styras till inte bara gagna den egna kärnverksamheten, utan kan också användas för att premiera olika önskvärda beteenden på marknaden. Redbarhet och miljöhänsyn är väl etablerade kriterier som idag upplevs som självlara vid offentliga upphandlingar.

Lika rimligt är det att offentliga medel inte ska hamna hos skurkaktiga företag, som inte ens uppfyller de grundläggande kraven på mänskliga rättigheter.

De företag som aktivt arbetar med sina uppförandekoder besöker sina underleverantörer och kontrollerar efterlevnaden av kärnkonventionerna. De tar sitt ansvar som köpare och gör inspektioner hos sina leverantörer. De kan också överlåta rätten till revision till en utomstående inspektör.

Att generellt ställa krav på sociala uppförandekoder låter sig dock inte göras. Delsså finns det inget erkänt system för att opartiskt kontrollera effekterna, dels så kan generella sociala krav fungera som utestängande handelshinder gentemot de länder som bäst behöver komma med i världshandeln. Verktygen måste vara mer finstämda för att ge avsedd verkan.

Men det finns redan idag verktyg som kan användas utan att det bästa blir det godas fiende. Ordet är transparens - enligt tesen att "Om trollen ställs i ljuset så spricker de".

Det är här den moderna industrin kommer in. Så gott som samtliga industriella varuproducerande företag är certifierade enligt ISO9000. ISO9000 är ett kvalitetssystem som ska säkra att det som levereras motsvarar kundens förväntningar.

I den senaste revisionen ISO9000:2000 så handlar kapitel 6 om de resurser som företaget har till sitt förfogande, och att dessa är tillräckliga för att uppfylla kundens förväntningar. I begreppet resurser inkluderas personal, infrastruktur och det svåröversatta "work environment". I begreppet "work environment" läses inte bara den fysiska arbetsmiljön in, utan även att den psykosociala omgivningen medger att produkten tillverkas med rätt egenskaper.

Det går inte att direkt översätta det kravet, med att ILO:s kärnkonvention ska vara uppfylld. Men det är mer än rimligt att ställa frågan till de som inte uppfyller ILO:s krav om hur de anser att de klarar ISO9001:2000 §6.4.

Nu är det nog så att nästan alla som direkt levererar till den offentliga sektorn idag, med glans själva klarar detta krav. Det är här som paragraf 7.4 träder in. Det certifierade företaget måste också försäkra

sig om att dess underleverantörer klarar att leverera ingående material med samma krav på kvalitet och egenskaper som det som slutkunden ställer på företaget.

Det vanligaste sättet för ett företag att försäkra sig om underleverantörens förmåga att kontinuerligt leverera rätt kvalitet, är att kontrollera dennes kvalitetssystem. Dvs, först kollar man förstås produkten. Men den kontinuerliga leveransförmågan brukar bedömas utifrån organisationen och kvalitetssystemet.

Det enklaste för alla parter är om underleverantören också är certifierad enligt ISO9000, eller har ett kvalitetssystem som motsvarar detta. Dessutom ska det certifierade företaget kontinuerligt hålla sig uppdaterat om hur underleverantören klarar sina åtaganden.

Det är här som den offentliga upphandlingsorganisationen kan bidra till rättvis handel. Genom att man så gott som alltid kräver fungerande kvalitetssystem hos sina leverantörer, och detta för varor oftast realiserar genom ISO9000, så ges en möjlighet till transparens. Kunden kan göra en kvalitetsrevision hos sin leverantör, och då revidera hur leverantören har säkrat resurshandlingen i sina leverantörsled.

Och ISO9000 ger en möjlighet till att fortsätta ner i leverantörskedjan.

Kunden kan också begära, men inte kräva, att få hjälp av företaget med att göra motsvarande revision hos dennes underleverantörer. Eftersom det är den betalande kunden som begär detta, lär de flesta företag acceptera en sådan önskan. På detta sätt så kan man arbeta sig ner till leverantörens leverantör, och till dennes leverantör, och så vidare. Slutligen så kan kunden ta hjälp av fristående inspektörer för att göra denna kvalitetsrevision.

För att inspektörernas rapport ska bli offentlig handling, så måste detta klargöras vid begäran om revision. Denna begäran är en offentlig handling, så också ett eventuellt nekande svar. Detta ger att de företag som inte håller acceptabel "social" nivå, eller inte tillåter kontroll av densamma, kommer fram i ljuset.

Trollen spricker i solljuset. Vi liberaler hyllar debatten och offentligheten som verktyg för att förbättra världen. När namnen på de företag som inte klarar en genomlysning, eller inte vågar en genomlysning, blir offentliga, så startar debatten. Historien har visat att debatt är ett effektivt sätt att få till stånd förändringar.

Jag föreslår att landstingsfullmäktige beslutar:

- **att** undersöka vilka organisationer som kan vara lämpliga samarbetspartners för att genomföra ovannämnda inspektioner
- **att** genomföra en pilot-inspektion så långt ner i leverantörskedjan som möjligt tillsammans med berörd leverantör och rapportera om erfarenheterna.

Stockholm den 9 maj 2006

Peter Bondesson (fp)